

3. Медведєва М. О. Право на мирне володіння майном в умовах міжнародного збройного конфлікту. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2024. № 3(83). С. 384–391.

ВОРОТНЮК Дмитро Васильович,
слухач магістратури Навчально-наукового
інституту воєнної історії, права та соціальних наук
Національний університет оборони України,
м. Київ

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБЛИВИХ ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ

Аналіз систематичних прогалин адміністративно-правового забезпечення правового режиму воєнного стану (далі - ПРВС) в Україні – відсутність нормативно закріпленого механізму перевірки пропорційності заходів, нечіткість розподілу повноважень між суб'єктами запровадження, недостатність парламентського та судового контролю – зумовлює необхідність звернення до зарубіжного досвіду з метою виявлення конкретних законодавчих рішень.

Французька модель є показовою у частині нормативного розмежування компетенцій між суб'єктами. Закон про надзвичайний стан 1955 р. [1] чітко закріплює: префект департаменту є уповноваженим суб'єктом для місцевих заходів (комендантська година, заборона зібрань), міністр внутрішніх справ - виключно для загальнонаціональних. Ця диференціація унеможливорює паралельну компетенцію двох суб'єктів щодо одного й того ж заходу. Після реформи 2015 р. введено також обов'язок систематичного інформування парламенту про всі запроваджені заходи.

Польська система є зразковою у частині конституційного закріплення принципу пропорційності. Конституція Республіки Польща 1997 р. (ст. 228 § 5) прямо встановлює: заходи, вжиті внаслідок введення надзвичайного заходу, мають бути пропорційними ступеню загрози [2]. Це пряма конституційна норма, що зобов'язує суб'єктів обґрунтовувати пропорційність кожного рішення. Додатковою перевагою є чіткий предметний розподіл між трьома самостійними режимами - воєнним станом, надзвичайним станом та станом стихійного лиха, кожен з яких регулюється окремим законом із власним суб'єктним складом та переліком допустимих заходів.

Ізраїльська модель демонструє ефективну координацію між цивільними та військовими органами: заходи щодо цивільного населення - в компетенції цивільної адміністрації, заходи оборонного характеру - в компетенції військового командування. Координацію між ними забезпечує спеціалізований орган, що унеможливорює «розмитість» відповідальності, характерну для загальної формули «разом або самостійно».

Британська та американська моделі є показовими у частині судового контролю. Відповідно до британського законодавства [3] рішення про обмеження прав осіб підлягають судовій перевірці, а право на доступ до суду зберігається в умовах особливого режиму. В американській системі суди застосовують аналог пропорційного тесту - перевіряють не лише формальну законність, а й конституційну обґрунтованість рішення, що є прямою альтернативою відсутньому в Україні нормативному механізму перевірки пропорційності.

Порівняльно-правовий аналіз дозволяє сформулювати чотири ключові висновки. По-перше, у всіх аналізованих системах принцип пропорційності є операційним механізмом - або через пряме конституційне закріплення (Польща), або через обов'язковий судовий контроль (США, Велика Британія), або через нормативне розмежування компетенцій (Франція, Ізраїль). По-друге, розподіл повноважень між суб'єктами запровадження є нормативно чітко визначеним у всіх порівнюваних системах. По-третє, парламентський контроль є обов'язковим і систематичним. По-четверте, права людини забезпечуються не лише через перелік «абсолютних» прав, а й через процедурні гарантії - право на оскарження та обов'язок мотивування рішень.

На основі узагальненого зарубіжного досвіду для вдосконалення українського законодавства пропонується: (1) доповнити Закон України «Про правовий режим воєнного стану» статтею 8-1, що закріплює обов'язковий пропорційний тест (наявність реальної загрози, придатність, необхідність та пропорційність у вузькому сенсі) та вимоги до змісту й оприлюднення акта про запровадження заходу; (2) нормативно закріпити механізм розподілу компетенцій між суб'єктами з арбітражним механізмом при колізіях та чітко визначити статус «залучених» органів як виконавців без самостійних повноважень; (3) запровадити щомісячне парламентське інформування з правом рекомендаційної постанови Верховної Ради; (4) нормативно закріпити стандарт судового контролю за рішеннями про запровадження заходів з посиланням на критерії пропорційного тесту.

Запропоновані зміни утворюють єдину систему: нормативний пропорційний тест є підставою для судового контролю; чіткий розподіл компетенцій - підставою для парламентської звітності; парламентська звітність стимулює суб'єктів до дотримання встановлених стандартів. Їх реалізація сприятиме приведенню адміністративно-правового забезпечення ПРВС у відповідність до конституційних принципів верховенства права, пропорційності та підзвітності влади, а також до стандартів Ради Європи щодо захисту прав людини в умовах надзвичайних ситуацій.

Список використаних джерел

1. Закон про надзвичайний стан 1955 року (Loi no 55-385 du 3 avril 1955 relative à l'état d'urgence) : Франція. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000000695350> (дата звернення: 01.05.2026).

2. Конституція Польщі від 2 квіт. 1997 р. (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.). URL: <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm> (дата звернення: 01.05.2026).

3. Закон про збройні сили 2006 року (Armed Forces Act 2006) : Велика Британія.
URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/52/contents> (дата звернення: 01.05.2026).

4. Кузніченко С. О. Надзвичайні адміністративно-правові режими: зарубіжний досвід та українська модель : монографія. Одеса : ОДУВС, 2011. 323 с.

5. Власенко Д. А. Адміністративно-правове забезпечення реалізації заходів правового режиму воєнного стану : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків, 2024. 220 с.

ГОДОРОВА Ольга Сергіївна,

здобувач вищої освіти

навчально-наукового інституту права та соціального менеджменту

Донецький державний університет внутрішніх справ,

м. Донецьк

Науковий керівник:

БОНДАРЕНКО Ольга Олегівна,

кандидат юридичних наук, доцент

завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін

Донецький державний університет внутрішніх справ

м. Донецьк

РЕКОДИФІКАЦІЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ: СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ, ЗМІСТ ТА ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Актуальність даної теми зумовлена необхідністю подолання ідеологічних суперечностей у вітчизняному приватному праві та його адаптації до вимог Угоди про асоціацію з ЄС. Метою дослідження є аналіз ключових напрямів оновлення Цивільного кодексу України, визначення ролі гармонізації із європейським правом та окреслення очікуваних результатів рекодифікації як інструменту побудови сучасного інформаційного суспільства.

Сучасний етап розвитку цивільного права України характеризується глобальним переходом від радянської спадщини «одержавлення» до побудови справжньої системи приватного права, що базується на пріоритеті прав людини та автономії волі. Прийняття Цивільного кодексу України у дві тисячі третьому році стало фундаментальним кроком, проте одночасне запровадження Господарського кодексу створило штучний правовий дуалізм, що призвів до виникнення численних колізій та нестабільності судової практики, оскільки однакові за своєю суттю відносини опинилися під впливом антагоністичних за ідеологією нормативних актів [2, с. 9–11].

Наукова спільнота, зокрема представники Київської школи цивілістики, наголошують на тому, що приватне право є серцевиною громадянського суспільства.